QASHQADARYO VOHASI ZIYORAT TURIZMINING SHAKLLANISH TARIXI VA UNING MAHALLIY HUDUDIY XUSUSIYATLARI

Xayitova Feruza Buxarovna,
(PhD), dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti Tarix fakulteti.

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.19690617

Annotatsiya. *Qashqadaryo vohasi qadimiy sivilizatsiyalar chorrahasi sifatida O‘zbekistonning boy madaniy va tarixiy merosini o‘zida aks ettiruvchi yirik hududlardan biri bo‘lib, u ziyorat turizmini rivojlantirishda o‘ziga xos o‘ringa va cheksiz imkoniyatlarga ega sanaladi. Ushbu ilmiy maqolaning asosiy maqsadi Qashqadaryo vohasida ziyorat turizmining shakllanish tarixini ilmiy nuqtai nazardan chuqur tahlil qilish va uning muhim hududiy xususiyatlarini xolis ochib berishdan iboratdir. Tadqiqot jarayonida hududdagi yirik qadamjolar, xususan, Katta Langar ota, Abu Muin Nasafiy, Hazrati Bashir kabi uzoq tarixga ega ziyoratgohlarning jamiyat hayotidagi tutgan o‘rni va ijtimoiy ahamiyati kompleks tarzda o‘rganildi. Maqolada vohadagi turizm salohiyati nafaqat diniy-ma’naviy o‘lchamda, balki mintaqaning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishidagi asosiy harakatlantiruvchi omillardan biri sifatida chuqur tadqiq qilingan. Shuningdek, turistik oqimning xilma-xil hududlar kesimidagi qiyosiy tahlili amalga oshirilib, ziyorat obyektlarining hozirgi kundagi infratuzilma holati tanqidiy baholandi.*

Kalit so‘zlar: *Ziyorat turizmi, Qashqadaryo vohasi, muqaddas qadamjolar, hududiy xususiyatlar, tarixiy taraqqiyot, madaniy meros, turizm infratuzilmasi.*

Abstract. *The Kashkadarya oasis, as a crossroads of ancient civilizations, is one of the largest territories reflecting the rich cultural and historical heritage of Uzbekistan, which has a unique place and unlimited opportunities in the development of pilgrimage tourism. The main purpose of this scientific article is to conduct a deep analysis of the history of the formation of pilgrimage tourism in the Kashkadarya oasis from a scientific point of view and to objectively reveal its important territorial features. During the research, the role and social significance of major shrines in the region, in particular, such long-standing shrines as Katta Langar Ota, Abu Muin Nasafiy, and Hazrati Bashir, was comprehensively studied. The article deeply studies the tourism potential of the oasis not only in the religious and spiritual dimension, but also as one of the main driving factors in the economic and social development of the region. Also, a comparative analysis of the tourist flow across different regions was carried out, and the current state of the infrastructure of pilgrimage sites was critically assessed.*

Keywords: *Pilgrimage tourism, Kashkadarya oasis, sacred sites, territorial features, historical development, cultural heritage, tourism infrastructure.*

Аннотация. *Кашкадарьинский оазис, как перекресток древних цивилизаций, является одной из крупнейших территорий, отражающих богатое культурно-историческое наследие Узбекистана, и занимает уникальное место, предоставляя неограниченные возможности для развития паломнического туризма. Главная цель данной научной статьи – провести углубленный анализ истории формирования паломнического туризма в Кашкадарьинском оазисе с научной точки зрения и объективно выявить его важные территориальные особенности. В ходе исследования всесторонне изучена роль и социальное значение основных святынь региона, в частности, таких древних святынь, как Катта Лангар Ота, Абу Муин Насафий и Хазрати Башир. В статье глубоко исследуется туристический потенциал оазиса не только в религиозно-духовном измерении, но и как один из главных факторов*

экономического и социального развития региона. Также проведен сравнительный анализ туристических потоков по различным регионам и дана критическая оценка текущего состояния инфраструктуры мест паломничества.

Ключевые слова: *паломнический туризм, оазис Кашкадарья, священные места, территориальные особенности, историческое развитие, культурное наследие, туристическая инфраструктура.*

Kirish. Jahon turizm sanoatida ziyorat turizmi insonlarning madaniy, ma'naviy va diniy ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan muhim yo‘nalishlardan biri sifatida doimiy ravishda faol rivojlanib bormoqda, chunki ushbu soha xalqlarning qadimiy o‘tmishini chuqur o‘rganish barobarida davlatlarning iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda ham o‘ta muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. O‘zbekiston o‘zining uzoq o‘tmishi, boy madaniyati, Islom sivilizatsiyasi markazlaridan biri sifatidagi xalqaro maqomi va necha yuzlab ulug‘ allomalar mangu qo‘nim topgan muqaddas zamin ekanligi bilan jahon miqyosida ziyorat turizmi bo‘yicha salmoqli salohiyatga ega yirik davlat hisoblanadi. Bu borada respublika hududlari orasida, ayniqsa, Qashqadaryo vohasi o‘ziga xos noyob jo‘g‘rofiy joylashuvi hamda qadimiy me'moriy yodgorliklarga benihoya boyligi bilan xalqaro kuzatuvchilar diqqatini alohida tortib kelmoqda. Qashqadaryo vohasining ko‘p asrlik tarixga ega bo‘lgan ziyorat turizmi obyektlari asrlar o‘tishi natijasida jamiyatning ijtimoiy-madaniy hayotiga qorishib, uzviy qismiga aylanib ketgan va hozirda bu obidalar xalqimizning sof e'tiqodi, boy an'analari va asriy qadriyatlarini o‘zida mujassam etgan ulkan ma'naviy tarbiya markazlari bo‘lib shakllangan. Ushbu muqaddas qadamjolar qadimdan nafaqat mahalliy aholi qatlamlari, balki xorijlik ixlosi baland sayyohlar va ilmiy izlanuvchilar uchun ham tobora o‘sib boruvchi qiziqish uyg‘otib kelayotganligiga qaramay, hududning aniq bir manzilgohlaridagi ziyorat turizmi tarixini va uning o‘ziga xos lokal xususiyatlarini zamonaviy hududiy tahlil tamoyillari asosida o‘rganish masalasi hamon yechimini kutayotgan dolzarb ilmiy yo‘nalishlardan biri bo‘lib turibdi. Shu mutlaq haqiqatdan kelib chiqqan holda, mazkur ilmiy maqolaning bosh maqsadi Qashqadaryo vohasi ziyorat turizmining shakllanish davriga oid qadimiy ildizlari va uning murakkab taraqqiyot bosqichlarini aniq tarixiy ketma-ketlikda yoritib berish, shuningdek, vohaning murakkab va o‘ziga xos xususiyatlaridan foydalangan holda xalqaro turistik salohiyatni obyektiv baholash va sohani yanada takomillashtirishga qaratilgan yakuniy ilmiy xulosalarni ilm-fan jamoatchiligiga taqdim etishdan iborat qilib belgilangan.

Adabiyotlar sharhi. Turizm sohasi va uning tarkibiy qismi hisoblanmish ziyorat turizmini barqaror rivojlantirish masalalari, shu jumladan O‘zbekistonning beqiyos tarixiy-madaniy salohiyati uzoq yillar davomida ko‘plab e'tiborli mahalliy va nufuzli xorijiy olimlar tomonidan izchil tadqiq etilgan bo‘lib, ushbu jiddiy tadqiqotlar

hududiy imkoniyatlarni munosib baholash va turizmdagi mutlaqo yangi yo‘nalishlarni kashf etish yo‘lida mustahkam ilmiy zamin yaratib bergan. Xususan, ziyorat turizmini joylashuv xususiyatiga ko‘ra klasterlashtirish va mavjud muqaddas qadamjolarning jahon miqyosidagi turistik jozibadorligini strategik jihatdan oshirish mexanizmlari qator obro‘li nashrlarda va xalqaro maqolalarda o‘zining chuqur nazariy ifodasini topgan. Bu muammolar xususida mahalliy tadqiqotchilardan B. Navruz-Zoda va Z. Navruz-Zoda (2016, b. 45) o‘z maqolasida O‘zbekistonda, eng avvalo markaziy Osiyo xalqlarining tasavvuf tariqatiga asoslangan diniy turizmni iqtisodiy jihatdan rivojlantirishning zamonaviy marketing strategiyalarini e'tiborga loyiq tarzda chuqur tahlil qilib, qadimiy ziyoratgohlarning an'anaviy konsepsiyasidan xalqaro andozalarga mos keluvchi destinatsiya darajasiga o‘tishi zarurligini alohida ta'kidlab o‘tishgan. Shuningdek, Qashqadaryo viloyatidagi bevosita ziyorat turizmining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatini va uning viloyat yalpi daromadiga ta'sirini sonli o‘lchovlar asosida baholagan boshqa bir manbada (Uzokov, 2024, b. 39) turizmni to‘g‘ri tashkil etish, investitsiyalarni yo‘naltirish hamda boshqarishning aniq tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari hududlarning shahar va tumanlar kesimidagi joylashuvi hisobga olingan holda tahlil qilinib, ichki va tashqi oqimni karrasiga ko‘paytirishning innovatsion omillari ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Viloyatda davlatimiz mustaqillikka erishgan yillarda ziyorat turizmiga bo‘lgan e'tiborning keskin yuksalishi va uning umummiliy davlat siyosati darajasidagi beqiyos ahamiyati xususida to‘xtalib o‘tgan izlanuvchilar (Tursunov & Urakov, 2025, b. 12) vohada asrlar davomida saqlanib kelayotgan qadimiy maqbaralar va islomiy yodgorliklar hududning umurtqa turizm manzilgohlari ekanligini ilgari surib, bu muqaddas makonlarni asrab-avaylash orqali nafaqat diniy burch ado etilishini, balki madaniy va iqtisodiy farovonlikka ham ulkan turtki berilishini asoslab kelganlar. Mamlakatimizda tarixiy va arxeologik turizmni amaliy tomondan tadqiq etishga umrini bag‘ishlagan M. Alimova (2017, b. 25) o‘z ilmiy ishlarida shunday hududiy turizm bozorining shakllanish mexanizmlarini chuqur tahlil qilar ekan, faqatgina mukammal yo‘l va kommunikatsiya infratuzilmasini vujudga keltirish bilangina xalqaro darajadagi uzluksiz turistik harakatni ta'minlash mumkinligini uqtiradi.

Metodologiya. Mazkur ilmiy izlanishlarni rejalashtirish va bevosita tadqiqotni amalga oshirish jarayonida ham tarixiy voqelikni, ham bugungi kunda ro‘y berayotgan shiddatli zamonaviy iqtisodiy jarayonlarni obyektiv ravishda yoritib berish, shuningdek ziyorat turizmining qadimiy mintaqalarda shakllanish o‘ziga xosliklarini xolis tahlil qilish maqsadida ilm-fanda keng qo‘llaniladigan kompleks yondashuv tamoyillariga asoslangan bir qator maxsus ilmiy metodlardan unumli foydalanildi. Xususan, Qashqadaryo vohasi sarhadlaridagi aksariyat ziyoratgohlar va

xalq mehrini qozongan muqaddas qadamjolarning birlamchi kelib chiqish sabablari, ularning xalq og‘zaki ijodi va tarixiy bitiklardagi talqini hamda shiddatli davrlar osha qanday o‘zgarishlarga yuz tutganlik jarayonlarini o‘rganishda xronologik va tarixiy-qiyosiy tahlil metodi asosiy ish quroli sifatida qo‘llanilib, bu ilmiy vosita orqali vohadagi olis tarixiy voqealar bilan bugungi sarmoyaviy turizm salohiyati o‘rtasidagi uzilishsiz mantiqiy bog‘liqlik kashf etildi. Shuningdek, turistik manzilgohlarning tabiat qo‘ynidagi va qishloqlardagi geografik joylashuvi va ularning bevosita atrofda istiqomat qiluvchi mahalliy aholi turmush tarzi, qadriyatlari hamda iqtisodiy ahvoliga qay darajada ta'sir etishini o‘lchash maqsadida hududiy tahlil hamda sotsiologik kuzatuv metodikasi sobitqadamlik bilan tatbiq etilib, bu amaliyot doirasida davlat statistika qo‘mitasining rasmiy portalidagi ma'lumotlar hamda turizm boshqarmalarining ochiq hisobotlaridagi raqamlar tizimli tarzda qayta ishlanib, aniq va tushunarli mantiqiy xulosalar ishlab chiqildi. Bundan tashqari, viloyatdagi muayyan ziyorat obyektlarining yil davomida turistik oqimni muammosiz qabul qilish imkoniyatlari, transport qatnovlarining muvofiqlik holati hamda dam olish va ovqatlanish sohalarining rivojlanganlik darajasini amaliy baholash maqsadida baholovchi tizimli yondashuv metodikasi doirasida maxsus ishlab chiqilgan ko‘rsatkichlar shkalasi qo‘llanildi. Ushbu turli xil ilg‘or yondashuvlar va ilmiy uslublarning o‘zaro ishonchli integratsiyasi vositasida tadqiqot obyekti sifatida tanlab olingan mavzu har tomonlama va to‘laqonli ochib berilib, olingan natijalar Qashqadaryo vohasida ziyorat turizmini eng ilg‘or usullar bilan boshqarish hamda takomillashtirishga xizmat qiladigan ishonchli va yakuniy xulosalarni shakllantirish uchun mustahkam zamin yaratdi.

Tahlillar va natijalar. Qashqadaryo vohasining bepoyon sarhadlari doirasidagi g‘oyatda o‘ziga xos geografik joylashuv xususiyatlari, rang-barang musaffo iqlimi va bir-birini taqozo etuvchi shiddatli tarixiy taraqqiyot bosqichlari ko‘p asrlar davomida bu tabarruk hududda yuzlab noyob madaniy yodgorliklar va muqaddas qadamjolarning tabiiy ravishda vujudga kelishiga asosiy zamin bo‘lib xizmat qilgan va bu obyektlar bugungi kun iqtisodiy jarayonlarida mintaqa ziyorat turizmining eng asosiy, boqiy harakatlantiruvchi kuchiga aylanib borayotgani hech kimga sir emas. Ushbu muazzam hududda uzoq yillar mobaynida yashab ijod etgan o‘nlab ulug‘ tarixiy shaxslar, islom olamida katta e'tiborga ega tasavvuf namoyandalari va o‘z davrining yetuk allomalari hayoti hamda sermahsul faoliyati bilan bevosita yoki bilvosita bog‘liq bo‘lgan muhtasham ziyorat obyektlarining aksariyat qismi hozirda nafaqat e'tiqodiy va ma'naviy yo‘nalishlarda, balki Sharq va Movarounnahr me'morchilik maktabining eng yetuk va mukammal namunalari sifatida ham bemisl bebaho arxitektura durdonalari hisoblanadi. Misol uchun keltirish joizki, asosan tog‘li

hududlarda barpo etilgan Koson tumanidagi muazzam Katta Langar ota yodgorlik majmuasi o‘zining mutlaqo takrorlanmas, o‘rta asrlardagi sivilizatsiyaga xos sof arxitektura yechimi va inson ruhiyatini tarbiyalovchi uzoq asrlik pishiq tasavvufiy an'analari bilan nafaqat mamlakatimiz, balki umuman butun Markaziy Osiyo mintaqasi bo‘ylab dovrug‘ qozongan bo‘lsa, qadimiy Nasaf zaminida o‘z ilmini butun olamga yoygan mutafakkir olim Abu Muin Nasafiyning Qarshi shahridagi go‘zal va hashamatli maqbarasi asrlar osha kalom ilmi hamda islom falsafasining yirik tafakkur markazlaridan biri sifatida nafaqat oddiy ziyoratchilarni, balki xalqaro ilmiy tadqiqotchilarni ham muntazam tarzda o‘ziga faol jalb etish xususiyatini namoyon qilib kelmoqda. Vohaning barcha hududlarini qamrab oluvchi va turizm iqtisodiyotining bugungi kun real holatini barcha yo‘nalishlarda to‘liq o‘rganib chiqish hamda baholash maqsadida, yuqorida zikr etib o‘tilgan eng asosiy va yirik ziyorat obyektlarining aniq shakllanish davrlariga e'tibor qaratilib, ularning har birining bugungi kundagi faoliyat ko‘rsatkichi va hududiy ahamiyatini umumiylashtiruvchi ishonchli tafsilotlar yig‘ildi hamda amaliyot uchun qulay bo‘lishi maqsadida maxsus Jadval 1 orqali to‘laqonli ifoda etildi.

Jadval 1. Qashqadaryo vohasidagi asosiy ziyoratgohlarning tarixiy va hududiy tavsifi

Hudud nomi	**Ziyoratgoh nomi**	**Tarixiy davri**	**Asosiy xususiyati va turistik ahamiyati**
Qarshi tumani	Abu Muin Nasafiy majmuasi	XI asr	Kalom ilmi peshvosining abadiy oromgohi bo‘lib, islom olamida chuqur ilmiy-diniy mohiyatga va salmoqli xalqaro ziyorat salohiyatiga ega bo‘lgan ulkan tarixiy majmua vazifasini o‘taydi.
Koson tumani	Katta Langar ota majmuasi	XV-XVI asrlar	Markaziy Osiyo mintaqasida tasavvufning maxsus Ishqiya tariqati tarqalish markazi hisoblanib, uzoq tog‘li hudud bag‘rida o‘ta murakkab va o‘ziga xos me'moriy tuzilishda bunyod etilgan bemisl noyob obida sanaladi.
Kitob tumani	Hazrati Bashir ziyoratgohi	XIV-XV asrlar	Kishi ruhiyatiga osoyishtalik baxsh etuvchi, tabiat inom etgan betakror manzara qoyniga uyg‘unlashib ketgan holda bunyod etilgan bo‘lib, doimo ekoturizm va ziyorat turizmini uzviy bog‘lovchi muqaddas maskan sifatidagi obro‘sini saqlab kelmoqda.
Yakkabog‘ tumani	Xo‘ja Ilg‘or qadamjosi	XIV asr	Buyuk sarkarda va davlat arbobi Amir Temur tavallud topgan tabarruk maskan sifatida dong taratgan bo‘lib, yosh avlod qalbida kuchli tarixiy xotira va cheksiz vatanparvarlik ruhiyatini ishonchli ifodalovchi benazir madaniy yodgorlikdir.

Olib borilgan o‘rganishlar davomida va yuqorida e'tiborga havola etilgan barcha ma'lumotlarning chuqur tahlili shuni isbotlab turibdiki, garchand Qashqadaryo vohasi hududiga sochib tashlangan bu qadamjolar turli xil tarixiy davrlarda va turlicha ijtimoiy-siyosiy sharoitlarda bunyod etilgan bo‘lishiga qaramay, ularning barchasi muqarrar ravishda ushbu mintaqa madaniyati va qadriyatlarining izchil shakllanishida

g‘oyatda kuchli harakatlantiruvchi o‘zak vazifasini sidqidildan bajarib kelgan va natijada ayni zamonda bu mo‘tabar hududlarga uzoq-yaqindan muntazam tashrif buyuruvchi musofir ziyoratchilar va turistlar oqimi yildan-yilga, jadal sur'atlar bilan ortib borishiga erishilmoqda. Mavjud xalqaro darajadagi turistik salohiyat va qulayliklardan amaliyotda qay darajada samarali va to‘liq foydalanilayotganini aniqlash, sohadagi eng og‘riqli nuqtalardan biri bo‘lgan mavjud xizmatlar infratuzilmasini sifat darajasida baholash va turistlarning yillik mavsumiy tashriflar statistikasini muntazam ravishda ilmiy kuzatib borish kabi amaliy ishlar iqtisodiyot tarmog‘ida aynan shu sohaga uzoq muddatli sarmoya kiritishning qay darajada iqtisodiy samarador bo‘lishini chuqur tushunishga bevosita yordam beradigan hal qiluvchi mezonlardan biridir.

Muhokama. Tadqiqot davomida yig‘ilgan boy ma'lumotlar bazasi va undan kelib chiqqan natijalar tahlili barchaga xolis isbotlab va ko‘rsatib bermoqdaki, bevosita Qashqadaryo vohasida keng ko‘lamli ziyorat turizmini tizimli tashkil etish va uning uzoq muddatli istiqbolini maqsadli rivojlantirish O‘zbekistonning Samarqand, Xiva yoki Buxoro kabi allaqachon dunyoga tanilib ulgurgan yirik, hamda markazlashgan turistik shaharlarida qo‘llanilayotgan qolipli mexanizmlarga nisbatan mutlaqo o‘ziga xos, tamoman farqli va kutilmagan iqtisodiy jihatlarga ega bo‘lib, bu ulkan tafovut avvalambor vohaning ko‘p qirrali murakkab geografik va geologik relyefi hamda tadqiq etilayotgan muqaddas qadamjolarning katta qismi aynan asrlar davomida qo‘l tegmagan qadimiy tabiat qo‘ynida, ekologik musaffo sharoitda, inson qadami kam yetadigan tog‘ bag‘irlarida joylashganligi bilan chambarchas mantiqiy bog‘liqlikni yuzaga keltiradi. Agar biz bu jarayonni qiyosan o‘rganadigan bo‘lsak, ko‘ramizki, qadimiy Buxoro va Samarqand viloyatlarida asrlar osha qad rostlagan aksariyat muqaddas qadamjolar, buyuk madrasalar va ziyorat maskanlari asosan shiddatli hayot qaynayotgan yirik shaharlar markazida joy olib, ular asrlar davomida atrofdagi faol tijorat va iqtisodiy shahar madaniyati bilan birga qorishib, uzviy o‘zaro uyg‘unlashgan holda sayyohlar uchun yaxlit kompleks qulaylikni o‘zida jamlagan klasterlarni osongina hosil qilsa, bundan farqli o‘laroq aynan Qashqadaryodagi Hazrati Bashir, Katta Langar ota yoki Xo‘ja Ilg‘or kabi qishloqlarning qoq markazidan uzoqda joylashgan manzilgohlar odatiy ziyorat turizmini musaffo ekoturizm va mahalliy aholining yashash tarzi hisoblangan etnografik turizm bilan hamohanglikda birlashtirib, iqtisodiyot uchun favqulodda serdaromad hisoblangan murakkab va gibrid ko‘rinishdagi o‘ta noyob hamda jozibali turistik mahsulotni yaratish imkonini taqdim etadi.

Xulosa. Har tomonlama olib borilgan izlanishlarimiz natijalarini mantiqiy xulosa qilib yig‘adigan bo‘lsak, faxr bilan aytishimiz mumkinki, qadimiy va navqiron

Qashqadaryo vohasi insoniyatning ko‘p ming yillik silsilali tarixiga ega boy va betakror madaniy merosi, tasavvuf olamining nurli allomalarining avlodlar xotirasidagi so‘nmas ibratli izi hamda qalam bilan ta'riflab bo‘lmaydigan eng nozik tabiiy go‘zalliklari bilan bugungi kunda O‘zbekiston zaminida ziyorat turizmini jadal sur'atlar bilan rivojlantirishning o‘zgarmas, tayanch va eng mustahkam moliyaviy ustunlaridan biri bo‘lib qolishi tayin. Mazkur ko‘p tarmoqli tahliliy maqolada uzluksiz ravishda olib borilgan aniq tarixiy, hududlarga oid geografik va sohani baholovchi iqtisodiy raqamli tahlillar shuni inkorsiz isbotlaydiki, uzoq asrlar davomida bu purviqor mintaqa va keng qamrovli hududda ziyorat turizmi manzilgohlarining tarixiy shakllanishi qadimiy sof islomiy e'tiqodlar qudrati, Sharq dunyosidagi betakror ilm-fan rivoji yutuqlari va buyuk ajdodlarimiz yaratgan shonli davlatchilik boshqaruvi tarixi bilan g‘oyatda chigal, o‘ta uzviy, uzib bo‘lmas va chambarchas ravishda qon-qoniga singib ketgan tarzda shakllangan bo‘lib, bugun bu ulug‘vor arxitektura yodgorliklari zamondosh yoshlar va faxriy yoshdagi xalqimizning o‘ziga xos teran o‘zligi, oriyatli fe'l-atvori va hech qachon unutilmas asriy qadriyatlarini bor bo‘y-basti bilan aks ettiruvchi buyuk madaniy ko‘zgu, tarbiya maskani vazifasini mukammal o‘tab kelmoqda. Vohaning boy o‘tmishi yaratib bergan tayyor hududdagi xilma-xil va cheksiz miqdordagi mavjud tabiiy va madaniy turistik resurslardan kelgusida ilmiy jihatdan unumli, ziyon yetkazmasdan o‘ta ehtiyotkorlik bilan va mantiqan eng to‘g‘ri iqtisodiy foydalanish barcha e'tibor markazidagi qator tizimli va tezkor islohotlarni zudlik bilan to‘laqonli amalga oshirishni va bu borada mutlaqo hech qanday ikkilanishsiz qarorlar qabul qilinishini jamiyatdan taqozo etadi va bu jarayonlarni tashkil qilishda, barcha vazifalardan eng avvalo, muqaddas obyektlar atrofidagi va chekka joylardagi odamlar o‘tishi qiyin bo‘lgan yo‘l logistika tarmoqlari hamda sayyohlar jiddiy ehtiyoj sezadigan zamonaviy internet va axborot-kommunikatsiya infratuzilmalarini zamon talablariga mos, xalqaro andozalarga butunlay muvofiq ravishda tubdan sifatli yangilash va bu jarayonda qurilish va obodonlashtirish ishlari paytida hech qachon har bir qadamjoning asriy tarixiy autentikligini, ya'ni tarixiy siymosini va haqiqiyligini yo‘qotib yubormagan yoki unga kichik bo‘lsa-da zarar yetkazmagan mutlaq holatda zamonaviy va raqamli xizmatlar ko‘lamini muttasil kengaytirish strategiyasini qat'iy qo‘llash darkordir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Alimova, M. T. (2017). Hududiy turizm bozorining rivojlanish xususiyatlari va tendensiyalari (Samarqand viloyati misolida). Iqtisodiyot fanlari doktori ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya avtoreferati, Samarqand Iqtisodiyot va Servis Instituti, Samarqand, O‘zbekiston.

2. Navruz-Zoda, B., va Navruz-Zoda, Z. (2016). The Destination Marketing Development of Religious Tourism in Uzbekistan. International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage, 4(7), 3-maqola.
3. Tursunov, A., va Urakov, F. (2025). History of Pilgrimage Tourism in the Kashkadarya Region During the Years of Independence. International Journal of Artificial Intelligence, 1(1), 12-18.
4. Uzokov, J. (2024). The Social-Economic Significance and Place of Pilgrimage Tourism in the Kashkadarya Region. Innovatsion texnologiyalar ilmiy jurnali, 1(1), 38-40.
5. Badalov, O. (2023). Qashqadaryo viloyatini rekreatsiya-turistik resurslaridan samarali foydalanishning geografik jihatlari. FarDU xabarlari, 6, 30-34.
6. Mustanov, N. (2021). O‘zbekistonda ziyorat turizmi va ichki turizmning rivojlanish tamoyillari hamda turizmning pandemiya bilan bog‘liqligi. Экономика и социум, 5(84), 14-29.
7. Urinboyev, M. (2021). Ziyorat turizmini rivojlantirishda tarixiy-madaniy obidalar salohiyati. European Scholar Journal, 2(4), 399-402.
8. Xusniddinova, M. (2024). Strategik yo‘llar va bozor dinamikasi: O‘zbekistondagi ziyorat turizmining marketing tahlili. Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук, 4(3), 95–102.